

Postavljen je i problem *privremenih* zavjeta, još od vremena pontifikata Pija IX. Oni su imali prednost što su kandidata ucijepljivali u redovničko stanje.

Može ih se i zadržati. Ali ovakovi privremeni zavjeti imaju i velike poteškoće: Vrijede privremeno, ali oni koji ih polažu imaju direktnu nakanu za njihovu vječnost. Uz to, lakoća kojom se za njih dobiva dispensa, umanjuje im cijenu. Stoga su neki mišljenja da se dokinu, da ih se zamijeni jednostavnim *obećanjem* Redu, *zakletvom* itd. Da se kandidata pripravi, iz ovog privremenog redovničkog stanja, za vječne zavjete, nužno je prakticiranje evanđeoskih savjeta u vidu savršene ljubavi.

Starješine će moći dopustiti kandidatima *privremena* odsustva u pojedinačnim slučajevima u cilju kušanja zvanja i rješenja poteškoća koje bi ga mogle kolebati pred definitivni vječni zavjet.

U jednu riječ, Instrukcija nije ništa mimoišla da pruži kandidatu za redovnički život *mogućnost* pripreve, s punom sviješću odgovornosti, za definitivnu odluku vječnih zavjeta.

Fra Krsto Kržanić

PROBLEM MLADIH

Danas se govori i piše o novoj revolucionarnoj mladeži, mladeži koja protestira. Svjedoci smo raznih manjih neobičnih pojava u njihovu vladanju, a bili smo svjedoci i javnih manifestacija u kojima su se studenti izjašnjavali protiv raznih negativnih pojava u društvu, posebno u onome što se ticalo njihova života i rada. Nisu pošteđene nikakve ideologije niti društveni sistemi. Istok, zapad, sjever i jug, čitava kugla zemaljska osjetila je val mlade generacije koja tek nastupa u život i traži nove putove za rješavanje društvenih neprilika i koja se bori za jedan novi i bolji svijet.

Želim se zadržati na psihološkoj oprečnosti između dvaju stadija ljudskog života, između mladenačke i zrele dobi, između starih i mladih, sa svrhom da pronađemo, koliko je moguće, istinske razloge ovim pojavama i da sagledamo nutarnji mehanizam života u razvoju.

Poznato nam je da naši stariji često naglašavaju pogreške mladih i da često puta sva njihova kritika ostaje na tom da se naljute na tu neshvaćenu generaciju a da ništa pozitivno ne poduzmu.

Doista, širom svijeta imamo negativnih pojava kod mladih. Sjetimo se »tady bois« u Engleskoj, »besprizornih« u Rusiji, koji su nestali dosta drastičnim postupkom. Pravda je prošle godine pisala o mladim ljudima obojega spola, koji su kršili pravila lijepog vladanja i ugrožavali sigurnost svojih kolega.

U Italiji i po Evropi poznati su čupavci. Postoje čak i naselja »beat« koja su formirana bez ikakvih građanskih pravila. Nastoje da opovrgnu buržoaski sistem života svojim čoporaštvom. Preziru red, rad i rat te odbijaju svaki osobni napor koji bi im bio nametnut sa bilo koje strane. Tu i tamo ponekad službenici javnog reda i morala postupe onako kako bi trebali njihovi roditelji postupiti, ali to ne ostavlja neki dublji utisak na njihove nesređene mlade duše.

Tu i tamo poneki novinar pronađe kod njih nzvrstan materijal za neki zanimljiv članak, koji redovno bude napisan sa trgovačkom namjerom, i opet ti mladi ljudi ne uspijevaju da se oslobode svojih mladenačkih iluzija.

Mladog čovjeka možemo promatrati sa više gledišta, i svaki ga put drukčije vidimo. Zašto? To je teško pitanje na koje nije jednostavno odgovoriti. Čovjek je najveća stvarnost svemira i njegova problematika sigurno spada među najzamršenije. Shvatiti mladi život u razvoju sa svim njegovim kompleksnim problemima možda bi značilo, odnosno bilo isto što i shvatiti sami život u njegovu unutaršnjem gibanju i u odnosu na vanjski svijet.

Mladost možemo smatrati kao životno razdoblje od djetinjstva do odrasle dobi (Josselyn). Ova definicija nije potpuno jasna jer pretpostavlja da su djetinjstvo i odrasla dob označena točnim granicama. Iako ne možemo govoriti o točnim granicama, ipak postoje životna djelovanja vlastita ovim tri-ma fazama ljudskoga života.

Možemo reći (prema Irene M. Joselyn) da je mladost period ubrzanog fizičkog i duševnog razvoja (dozrijevanja). Počinje od 10—12 godine. U fizičkom smislu završava razvojem žlijezda s unutrašnjim izlučivanjem, a u duševnom smislu formira se zrelost onda kada pojedinac poprimi stalni (ustaljeni) način života u odnosu na unutarnje borbe i zahtjeve vanjskog svijeta, tj. kad čovjek zauzme svoj osobni stav prema životnim pitanjima i, tako reći, počne samostalno živjeti svojim osobnim životom.¹

¹ Irene Josselyn, L' adolescente e il suo mondo, st. 7-8, Firenze, 1964.

Potpuna razdioba očitovanja životnog djelovanja na mladenačku i zrelu dob nije moguće niti poželjno. Život je tako sastavljen da se ne može biti ni trajno ozbiljan, niti trajno zbijati šale.

Promatrajući životni razvoj čovjeka, ubrzo naiđemo na životne sukobe raznog porijekla i raznih vrsta. Dugo se držalo da čovjek dolazi na svijet bez ičega. Gol u svakom pogledu. Međutim, to nije istina. U intelektualnom smislu je doista »tabula rasa«, ali u životnom smislu čovjek se rađa sa izvjesnim kapitalom osjetnih spoznaja i sposobnosti. Dijete se rađa sa nasljednim osobinama svojih roditelja i pređa, i to je nešto što će biti presudno za čitavi njegov daljnji život. Čovjek se rađa u konkretnom ambijentu koji na njega utječe i prisiljava ga da zauzme jedan odgovarajući stav.

Danas se svi psiholozi i odgojitelji, barem pisci pedagoških djela, slažu u tom da je presudno razdoblje za čovjeka upravo njegov prvi susret s okolinom i njegova prva godina života. Čovjek u prvoj godini mora naučiti vrlo mnogo i mora se upriličiti i uskladiti sredini u kojoj se pojavio i u kojoj se nalazi. Kroz djetinjstvo dijete prima upute, savjete i naređenja. Vrših prema osobnim sklonostima i nastoji posebno nasljedovati starije. Odgojitelji nastoje iskoristiti pojedine sklonosti djece da ih razviju i da što bolje upoznaju dijete, nastoje ga promatrati u raznim situacijama. Za odgojitelje dijete je postalo predmet zanimanja kad je pošlo u školu. Međutim, istinski odgoj ne počinje tek sa šestom ili sedmom godinom, već od prvog časa njegova začeca. Suvremena pedijatrija i pedagogija nastoji odgojiti majku da bi mogla dobro odgojiti dijete.

Mi svi težimo za tim da postanemo netko, da postanemo odrasli i samostalni ljudi. To je najveća stvarnost i vrijednost u svemiru pa neće biti baš jednostavno ostvariti. To ćemo postići odgojem. Osoba bez odgoja određuje se za primitivizam, neće nikad postiti osoba u punom smislu riječi. Također je ista stvar s društvom. Društvo bez odgoja osuđeno je na kulturnu iscrpljenost. Slučaj Sparte i Atene to jasno pokazuje. Sparta, koja je sav svoj odgoj usmjerila na vojničku vještinu, propala je mnogo prije od Atene, koja je imala širu koncepciju odgoja i dozvoljavala samoinicijativu u odgoju. Kao što su različiti ljudi s različitim sposobnostima, tako je također i različit odgoj ljudi. Nemamo nikakve magične formule koja

bi vrijedila za sve ljude i za sva mjesta i vremena. Ne samo to. U odgoju jednog te istog čovjeka mijenjaju se odgojne metode i pedagoški postupci.

Svi se slažu da d'ecu i mlade ljude treba odgajati do zrelosti. Međutim, da treba i starije odgajati, to se nije dosada pretpostavljalo. Danas kažemo da odgoj ne svršava s muževnom dobi. Nekoć se mislilo da se razum iza 18 ili 20 godina ne razvija. Ustvari, njegov razvoj ne prestaje. Razum se stvarno kroz čitav život odgaja i razvija. Odgoj ne prestaje sa zreloom dobi. Upravo u zreloj dobi čovjek spoznaje šire i dublje pa prema boljim spoznajama zauzima i čvršći i odlučniji stav i upoznaje svoje pravo mjesto u stvarnosti.

»Kulturan je samo onaj koji poznaje svoje mjesto i svoju ulogu u sveukupnoj stvarnosti« (Ortega y Gasset, Cfr. Kriekemans, *Pedagogia generale*, p, 423, La Scuola, 1966), a to se može postići tek nakon dugogidšnjeg iskustva.

Pedagoški problem

Svi se slažemo u tom da mladi čovjek mora postići autonomiju, postati svijestan svoje odgovornosti, ostvariti samostalnost, ali u praksi koji roditelj ne dršće na pomisao da mu di,ete radi nešto bez njegova neposrednog nadzora? Koliko je teška pomisao da će sin napustiti kuću, da će kćer otići drugom čovjeku?

U društvenom pogledu nije ništa bolje. »Premda naša civilizacija priznaje pravo pojedinca na osobni izbor naravi svojeg osobnog razvoja, ipak je u praksi spremna suditi one koji ne poštuju razliku između slobode i dozvoljenosti«.¹ Društvo prima samo one koji se ponašaju po njegovim pravilima. pravilima.

Nalazimo se pred mladim ljudima koji rastu, razvijaju se, putuju prema slobodi i neovisnosti, idu za puninom života. Oni žive od ideala i od onog što se trenutačno nalazi u njima. Mladi čovjek je prepun želja i nada, te često puta ne uspijeva niti da ih sagleda, a još manje ih može izraziti. Čovjek u razvoju je često puta pun protivurječnih težnja. Svoje odnose prema drugome često iskazuje u suprotnim činima. Može intenzivno ljubiti i sa istom intenzivnošću mrziti koji minut kasnije. Predmet njegova čuvstva može biti ista osoba ili neka druga.

¹ Irene M. Josselyn, *L' adolescente e il suo mondo*, str. 34, Firenze, 1964.

Ove protivurječnosti mlado biće lome i gone naprijed. Život osjećaja tjera ga naprijed. Intelektualni kapacitet nije često puta dorastao tolikim zbivanjima i osjeća se naprosto nesretnim. Osjeća, vidi, da bježi sam sebi. Ne uspijeva biti svoj. Zato su stare odgojne knjige predstavljale u slici mladića sa životinjom i anđelom u jedinstvenom tijelu.

Kroz djetinjstvo čovjek nije imao životnih problema. Posjedovao je samo fizičke potrebe. Sada je nastupilo vrijeme ljudskog formiranja. Mladost je vrijeme borbe između dva svijeta. »Od ovih jedan pripada budućnosti, tj. odrasloj dobi, drugi prošlosti, tj. djetinjstvu; sadašnjost je vrijeme i nastojanje da se ove dvije faze stave u skladni odnos jedna prema drugoj.« (H. Deutsch, *Psicologia della donna nell' adolescenza* st. 112 Boringhieri, 1957). Mladić počinje misliti. Oblikuje pomalo svoje mišljenje. Dosada su se za te stvari brinuli otac i majka. Sada on sam osjeća potrebu za izražajem i za osobnom afirmacijom. Prva stvar što mu se isprijecila na put jesu upravo ona bića koja su mu najdraža — roditelji. I oni postaju predmet njegovih kontradikcija. Čas su prestrogi, bez veze sa životom, zastrajeli, konzervativni itd, a malo kasnije su idealni, puni znanja i životne mudrosti, osjećaja i razboritosti.

U odgoju roditelji gledaju sami sebe u svojoj djeci i u njima gledaju produžetak svojeg života. Strahuju da ne bi doživjeli iste poteškoće i tragedije kao i oni. Umjesto da surađuju s odgojiteljima, nastavnicima i psiholozima, oni podsvjesno drže svoju djecu premladima. Upravo zbog ovakvog njihovog stava, mladim ljudima (dječacima i djevojčicama) roditelji su u ovo doba simbol dječje svijesti, od koje se moraju osloboditi da bi postigli zrelost. Josselyn, o. c. st. 89).

Mladi čovjek polazi u školu i kritizira nastavnike. Neki će mu biti idealni, neki neznalice a neki opet suvišna bića. On o svakom stvaru svoja mišljenja. Teško bi se našao profesor srednjih škola koji bi bio zadovoljan ocjenom svakog svojeg đaka.

Društvo opet ima stereotipnih i zastarjelih forma na pretek. Sreća je za srednjoškolce da ne uče građansko pravo. Inače bi trajno štrajkovali protiv paragrafa.

U ovo vrijeme čovjek traži razumijevanja, ljubavi, oslonac. To što on proživljava, to nikada i nitko nije proživljavao. Njegov život mu se čini jedinstveni život na svijetu. Svaki pojedinac doista i jest zasebna i jedinstvena osoba sa

svojim osebnostima. obraća se kolegama i istomišljenicima. Sada se stvaraju trajna prijateljstva a isto tako dječja prijateljstva često puta odlaze u nepovrat. U tim razgovorima i povjerenjima možemo gledati unutarnju potrebu čovjeka za razumijevanjem, za ljubavlju, što je vlastito svakoj dobi. Rađaju se prijateljski planovi i međusobna povjerenja. Više nego ikada mladi čovjek je žedan istine i sigurnosti. Ništa čudno da u doba presudnog razvoja traži smjernice za svoj rad. Nalazi se pred životom kao da tek sada počinje živjeti, kao da do sada nije ni postojao. Sada on osobno stvara, upošljava se i osjeća sreću i strah vlastite odgovornosti. Osjeća da sam sebe izgrađuje i da mu nitko više ne može nametnuti svoje mišljenje. Povodi se samo za osobnim uvjerenjem.

Odgojitelj sada ima pune ruke posla. Kako voditi mladog čovjeka a da ipak on sam sebe vodi? Metoda rada bit će primjer, asistencija i osobni susreti. Treba urediti sredinu da ga i ona pomaže, jer je ona od presudnog značenja. Bude li vedra i pozitivna, znatno će biti olakšano prebroditi unutarnje krize. U lošoj sredini morat će se suočiti s posebno teškim situacijama zbog pomanjkanja vanjske podrške u rješavanju svojih unutarnjih problema. Harmonija razuma i osjećaja bit će mu često puta začarani vrt, a duh viteštva prijat će mu samo teoretski.

Mladi ljudi sada uzimaju svoju sudbinu u vlastite ruke. Postaju odgovorni za svoje čine. Sami se odlučuju za ono što rade. Vlastita inicijativa ih oduševljava, ali ih obavezuje na trajnu kontrolu osobnog rada i brižljivu disciplinu vlastitih prohtjeva. Pitanje seksa ima gotovo neprotumačivu važnost u ovim burnim prelaznim danima.

Vjerski problem prelaznog doba

Vjerski odgoj mladog čovjeka predstavlja jednu od presudnih komponenata u formiranju skladne ličnosti, jer religija daje sintezu ljudskom životu, odgovara na nerješiva znanstvena pitanja odakle, kamo i zašto?

Vjerska problematika mladih ljudi karakterizira se posebno čestim vjerskim krizama. One se posebno odražavaju kod djece neškolovanih roditelja. Njihovi roditelji često puta nisu u stanju da zadovolje te mlade duhove u potrazi za istinom. Dapače, tuđa im je i sama vjerska problematika kao takva. Oni o tom nisu razbijali glave. Uvijek je netko drugi za njih rješavao takve probleme.

Možemo uglavnom ukratko prikazati poteškoće u vjerskom odgoju s kojima se treba suočiti. To su: 1. Čudotvornost dječje i sadašnje vjere. 2. Sudar vjere i znanosti, misterija i razuma (ovo posebno kod dječaka). 3. Moralne poteškoće.

1. Dijete shvaća na konkretan i čudotvoran način. Tako je u vjerskom pogledu kod njega sve čudotvorno živo i opipljivo. Međutim, sada mladi čovjek shvaća stvarnost onakvu kakva jest. Opaža ograničenost stvari i zbilja svakidašnjeg života pobija mu sve one njegove djetinje junake i svetinje. Ponekad ga uznemiri, na pr. spoznaja da je svećenik čovjek kao i svi drugi ljudi. Posebno kad opazi da i on ima svojih pogrešaka. Obično će susret s duhovnim licima imati veliku ulogu u njegovu vjerskom stavu prema vjerskim vrednotama. Poteškoća će biti u tom kako će se osloboditi čudotvornosti svojeg dječjeg gledanja a da ne napusti to gledanje potpuno, nego što više da ga pretvori u plodno shvaćanje Božjeg djelovanja u svijetu i u ljudskom životu.

2. Sudar vjere i znanosti posebno osjećaju dječaci. On se otvara svijetu i nastoji da pozitivnim metodama, koje uči u fizici, riješi pitanja koja mu se nameću. Međutim religija je »ekstraznanstveni aksiom, koji se znanstveno ne može dokazivati.« (J. Milton Singer, *Sociologia della religione*, ss. 3-4, Boringh. Torino, 1961.) Njegovo pouzdanje imaju pozitivne znanosti iako ih je tek počeo proučavati. To je za mlade ljude očaravajuće i priznaju im neospornu životnu vrijednost.

Budući da u religiji nema nekih službenih, opipljivih eksperimenata i odgovarajućih vidljivih rezultata, javljaju se u mladom čovjeku pitanja o samoj osnovanosti religije. Jasnoća znanstvenih postignuća utječe da ni ne misli, na pr. da u mnogim njezinim rezultatima ima mnogo ostataka. Danas smo u ovoj točki otišli mnogo naprijed, ali toga treba biti svjestan. »Malo bi ih danas zastupalo mišljenje da bi se analizom boja, slikara i njihovih zaštitnika moglo iscrpsti značenje umjetnosti. Tako smo danas manje skloni nego nekoć da sa slične točke promatramo religioznu analizu. Učenjak mora pripustiti da njegovi sudovi, plod jednog objektivnog studija, ne iscrpljuje značenje stvari.« Ibidem, s. 4. Na ovom terenu javljaju se krize koje često puta završavaju katastrofalno, napuštanjem vjerskog života i svega onoga što je s njim u vezi. Obično osuđujemo takve ljude, ali u tom pretjerujemo. Tom čovjeku je nedostajala sigurna ruka voditeljica, bio je prepušten sam sebi i nije uspio riješiti tako zamršene stvari. Pro-

pao je jer je i mogao propasti. U tom je to veća besmrtna vrijednost odgojiteljske prisutnosti da predusretne sve moguće krize i da mladom čovjeku omogući sigurno snalaženje u vrtlogu pitanja koja mu stvarnost nameće svakim danom. Djecu treba učiti da doživljavaju sakramentalni život, da dožive svoju Prvu i svaku drugu Pričest, da svijesno uvide svoje pogreške i da stvore iskrene i stvarne odluke. Odluka »biti dobar« nije ništa. Stvarne male odluke odgajaju i spajaju s Bogom. Koliki naši kolege bili su skupa s nama na vjeronauku i na prvoj Pričesti, a danas su, da se izrazim riječima sv. Pavla, »neprijatelji križa Kristova.« I mi smo mogli isto napraviti a nismo napravili. Možemo tražiti razloge u nerazumijevanju sa strane roditelja, katehete, u negativnom utjecaju okoline, ali uza sve to, činjenica da su napustili vjeru svojeg djetinjstva upravo u danima svojeg razvoja navodi nas na zaključak, da oni nisu nikada ili vrlo rijetko doživjeli nešto od svoje vjere.

Danas, kad smo svjesni znanstvene ograničenosti i njezine relativne vrijednosti, sama znanost ne bi smjela biti razlogom ozbiljnih sukoba s religioznim nazorima. Životno svjedočanstvo tolikih suvremenih učenjaka jasno pokazuje kako se može pozitivna znanost složiti sa vjerskim uvjerenjem i praksom.

3. Moralne poteškoće sačinjavaju posebnu problematiku. To je ono što najviše smeta. Mladi ljudi se fizički i intelektualno razvijaju; često puta ne mogu uskladiti svoje težnje prema jasnim spoznajama svrhovitosti svojih sklonosti i osjećaja. Ustvari, još ne poznaju sami sebe. Tek se otkrivaju. Njihovo biće im je koji put pravi začarani vrt. Osjećaj mlade djevojke i poletni duh mladića ne nailaze na odgovarajuće razumijevanje. Mladim ljudima više nego kruha, treba afektivne sigurnosti. U mladim danima se odlučuje o svemu i po prvi put čovjek nastupa svijesno i odgovorno. Zato mu je, više nego ikada, potrebna vedra obiteljska sredina. Karakternost i moralna visina očeva primjera davat će mladim ljudima sigurnost i smjernice, a majčinsko razumijevanje odgajat će im srca i plemenitost duha, pa će u njihovoj prisutnosti sve njihove protivurječnosti dolaziti na svoja mjesta stapajući se u skladnu cjelinu.

Oštrica istočnog grijeha najviše se osjeća upravo u mladenačko doba. Nesklad između razumskih i osjetnih težnja najočitiiji je upravo u vrijeme formiranja zrelog čovjeka. Ka-

ko prebroditi ovaj period bez negativnih posljedica i ostvariti skladnu ličnost, to je osobni problem svakog pojedinca.

Crkva ima dosta pomagala kojima dolazi ususret mladim ljudima. To su u prvom redu molitva i sakramenti ispovijedi i pričesti. Vjerski ideali su uvijek djelotvorni. Ponos da smo djeca Božja, da smo katolici, članovi velike Božje obitelji, da nosimo Boga u svom srcu, to su poticaji da ostanemo vjerni veličini našeg dostojanstva.

Čist naraštaj je uvijek nešto najljepše, najvrednije i najpohvalnije. Zdrava, čista i idealna mladež jest garancija obiteljske, župske, narodne i općeljudske sreće. Beskompromisni stav prema osobnim slabostima, svesrdno zalaganje u osobnom usavršavanju, uzorno vladanje, vjernost vjerskim i moralnim principima, sve su to smjernice i ideali što ih mladi ljudi nalaze i primaju iz bogatstva crkvene životne mudrosti. Na taj način oni pomalo dolaze do saznanja da je život na zemlji putovanje i upoznavanje Boga, te ostvarivanje jednog poslanja što ga kršćanin ima u sveukupnoj svjetskoj stvarnosti.

Morat ćemo se posebno boriti za ostvarenje vedre sredine u kojoj žive mladi ljudi. Nedosljednost vjernika, njihovo nepoklapanje ideala sa životom, stvara kod mladih ljudi strašan utisak. Pretjerani individualizam, manjak društvenih kreposti, skrivanje osobnih uvjerenja, sve su to velike zapreke i smetnje koje samo štete životu koji teži prema svojoj punini.

Uza sve osobne poteškoće koje ih muče, mladim ljudima se pojavljuje i društvo koje im vrlo malo pomaže, dapače, sa svojim protivurječnostima još im pribavlja veće muke. Kakvo čudo da se današnja mladost ne snalazi u vrtlogu životnih strujanja i suprotnih ideologija.

Društvena podijeljenost, obiteljska nestalnost, ideološka nesigurnost potenciraju, a ne ublažuju životne poteškoće mladih.

Mladim ljudima treba prikazati pravu, naprednu i revolucionarnu crtu Kršćanstva. Krist je došao da spasi, da otkupi i uzdigne ljude. S ljudskim slabostima nema kompromisa, već ih treba odstraniti iz dnevnog života. Kršćanstvo je najveća kriza čovječanstva, jer je Krist postavljen za znak kojem će se protiviti sve negativne sile svijeta. On će svojim prisustvom uvijek stavljati ljude u krize dok god ih ne privede luci spasenja, dok ne pronade svoju pravu vrijednost i svoje pravo mjesto, dok god čovjek ne postane skladna osoba i ne bude slavio Troosobnog Boga kao svojeg Stvoritelja i Oca.

o. Stanko dr Anić